

МЕДЫЦЫНСКІЯ АКАЗІЯНАЛЬНЫЯ АБРАДЫ І ТЭКСТЫ

Абрадавыя дзеянні

Сабраліся дзесяць удоў. І вот, яны ад балеzni, штоб іх хранілі Гасподзь, ані чэсныя былі, некуда зря, былі ўдовы. І вот яны за дзень і на- пралі, і аснавалі, і выткалі, і атняслі к крыніцы ўдавіной, там хрэст паставілі і павесілі на іконку палаценца эта [22, с. 712].

Калі хвароба сур'ёзная, заказваюць літыя і розныя металічныя вы- явы хворых частак цела – галавы, ног, рук, вушэй, вачэй, грудзей, ту- лава і г. д. Гэтыя выявы нясуць у бліжэйшы касцёл (але не ў царкву) і кладуць там перад шанаваным абразом як ахвяру. Адначасова про- сяць ксяндзоў адслужыць за плату імшу перад тым абразом за здароўе хворага. Так робяць праваслаўныя. Католікі, наадварот, просяць ад- служыць абедню ў праваслаўных цэрквах [22, с. 712].

Замовы

Ад розных хвароб

На моры, на кіяні стаіць дуб, на том дубі сядзіць чоран воран. Я ж таго чорнага ворана бяз ружжа ўб'ю, бяз нахцей абскубу, бяз агня аб- смалю і бяз зуб зьем [9, с. 95].

Ад хвароб жыўёлы

На сінім моры стаіць дуб на дваццаць восем сукоў, на тым дубі сядзіць арол на дваццаць восем вачэй, на дваццаць восем вушэй – далёка відаець, далёка слыхаець і раб божы ад патніцы і ад чамярыцы помачы даваець – ад стрэшныя, падзіўныя, прыгаворныя, муж- чыньскія, жаночкія, дзявоцкія, хлапецкія, удоў і ўдавіных дзяцей, і з крыку і з глазу. Ня мы ж прыступаем – Маць Прачыстую прызываем і Яна Храсьціцеля Ісуса Хрыста і Пётру-Паўлу [9, с. 96].

Ад хвароб жыўёлы

Госпаду Богу памалюся, Мацеры Прачыстай пакланюся. Першым разам, добрым часам, вячэрняю зарою, добраю парою. Ішоў сам Гас- подзь Бог шырокай дарогай з Ісусам Хрыстом, з Мацер'ю Божай. Суст- ракалі яны трох ангелкоў, пыталіся ў іх:

- Што за людзі?
- Мы не людзі, мы ўсе тры прочыя: адна – чараўніца, другая – рас- пятніца, а трэці – пералог.

– Дык ляціце ж вы на нябёсы, прынясіце мне семдзесят асінавых дубцоў, дайце мне ў беляя рукі, каб сагнаці мне з гэтай кароўкі мукі: з крутых рог, з бягучых ног, з вісучага хваста, з сапучых наздрэй, з чуючых вухэй, з белага вымя. Тут табе не стаяць, касці не ламаць, цела не пупыць, сініх жыл не сушыць, рацівага сэрца не ташніць.

Соль вам усім у вочы, жэрдка ў бок, штоб не стала маёй кароўцы на ўрок. Я з духам, словам, Бог з помаччу [9, с. 102].

Ад хвароб

Шоў Буг піраз луг адганяці паралуг, з залатою труспінаю, шаўковаю хусцінаю; труспіною трахне, хусціною махне – паралугі адпадуць, і ўрошныя, і стрэшныя, падуманныя, пагаданныя, падарожныя, вадзяныя, земляныя [9, с. 104].

Ад рознага

Святая Ілля і Пятра, каб рабай кароўцы была чыстата. Святыя Грамніцы, убіце злога чалавека ў зямліцы, змея лятучага, гада паўзучага, каб раба (чорна і г. д.) карова была здарова, каб дала малака памногу, каб ціха стаяла, а малако было жырнае [9, с. 105].

Ад хваробы

Дзе сонца ўсходзе,
Там балезнь праходзе.
Дзе зара ападае,
Там балезнь прападае [10, с. 459].

Ад усіх хвароб

Ішоў Бог дарогай, сустрэў яснае сонца і красны месяц, сустрэў трох ангелаў. Тры ангелы неслі тры расы, усім людзям памагалі гэтымі росамі. Памажыце і мне ад усіх хвароб [10, с. 459].

Ад усякай хваробы

Не я хаджу, не я чытаю,
Не я скарблю, хваробу ўцяшаю.
Ранішня зорка-зарніца,
Яна красна дзявіца.
Яна ходзіць і чытае,
Усе скорбі і хваробы ў рабы (імя) уцяшае.
Спасі, Госпадзі, яе (імя) ад усіх хвароб. Амін [10, с. 461].

Ад крывацёку

Ехаў Святы Ян,
Вёз вады жбан.
Ян паваліўся,

Жбан разбіўся.
Вада разлілася,
А кроў сунялася [10, с. 367].

Ад крывацёку

Як Пан Езус і Святы Ян
Ішлі праз рэчку, праз Ірдан,
Гэта рэчка стала,
Так і ты, кроў, стань [10, с. 371].

Ад крывацёку

Іду я з Госпадам Богам, з святой серадою. У Грышкі стаіць у полі ігрушка, пад тэй ігрушкай сядзіць тры сяструшкі: адна шыя, другая вышывая, трэцяя кроў замаўляя. Сам Сус Хрыстос із барана руно знімая і жарало затыкая і кроў сунімая [9, с. 155].

Ад болю

Ішоў Ісус Хрыстос і Маці Прачыста па полю, па шырокай даліне, па сіняму каменню, па чорнаму краменню. Ісус ішоў першы, а Маці Прачыста ішла за ім, вярнулася – і ў раба Божага (імя) усякія болі мінуліся [10, с. 382].

Ад болю

Зара-зараніца, ранняя (або вячэрняя) памашніца, памажы, Божа, (імя хворага) лячыць. Зара расходзіцца, каб боль разышлася. Зара патухае, каб боль патухла. Боль, патухай. Мора шуміць, мора гудзіць, на тым моры камінь ляжыць, на тым моры пена шуміць. Пена спадаіць, каб боль спала. Спадай, боль [10, с. 382].

Ад зубнога болю

Месяц-маладзічок,
Табе залаты ражок,
А мне залаты зубок.

(Пераказаць 3 разы, стаўшы на калені) [10, с. 386].

Ад зубнога болю

На полі ляжаць два камянёчкі,
Каб у (імя) былі крэпкія зубочкі.
У лесе стаяць два дубовыя пянёчкі,
Каб у (імя) былі здаровыя зубочкі [10, с. 387–388].

Ад зубнога болю

Годзе зубочку балець,
Годзе зубочку зудзець.
Дай гаспадарочку адпачыць,
Дай гаспадарочку забыць.
Які чарвячок цябе есь,

Які чарвячок цябе гнець,
Калі ён там есць – хай згіне.
Годзе зубочку балець,
Годзе зубочку зудзець.
Можа табе траўкі прыкласці?
Можа цябе вадзідай адмыць?
Дай гаспадарочку забыць,
Дай гаспадарочку адпачыць.
Не зудзі, не балі, не пячы, не смакчы,
Не гніся, не туліся, не ламайся, не чарней
Ні ў холад, ні ў гарачыню,
Ні ў слякаць, ні ў сухасць [10, с. 388].

Ад зубнога болу

Здрастуйця вам, коні, – начхання, нафарсення, а зубам на добрая здароўя. Як у вас, коні, копы не баляць, так у раба божыя (імя) зубы і дупла не баляць. Амінь [9, с. 188].

Ад ячменю

Каб ячмень сышоў з вока, трэба знянацку паказаць таму чалавеку кукіш пад вока і сказаць:

Ячмень, ячмень,
На табе кукіш,
Што хочаш,
То і кукіш.
Купі сабе сярок
Сячы ячмень папярок [10, с. 405].

Ад розных хвароб вачэй

Спачатку чытаецца малітва «Отчэ наш», потым словы:

«І очушка кохано (3 разы), і раба Бож'яга (імя) вочы каханы (3 разы), чысты, непарочны, навароджаныя, хрышчаныя і малітвенныя. Выплыві заноза, і не калі (імя) вочы. Выплыві, тускі, і не балі ў (імя) вочы, і вока чыстае і непарочнае, навароджана, хрышчанае і малітвеннае. Святая Варвара вялікамучаніца, святая Еўдакія, святая Кацярына, святая Божая Маці, азірніся, Госпадзі, на рабу Божую (імя), навароджаную, хрышчаную і малітвенную. Слава Бацьку і Сыну і Святому Духу. Амінь.» (чытаць 3 разы і кожны раз сплёўваць цераз левае плячо) [10, с. 406].

Ад хваробы вачэй

Хадзіла, гуляла Маць Прачыстая па чыстаму полю. Падняліся буйныя ветры, запарушылі Івану левае вока, вырасла бяльмо. Маць Прачыстая плача-рыдае, к сырой зямлі прыпадае. Тудой ехаў сам Ісус Хрыстос.

- Маці мая, чаго ж ты плачаш, чаго рыдаеш, к сырой зямлі прыпадаеш?
- Сынку мой, Сын, як мне не плакаці, не рыдаці, к сырой зямлі не прыпадаці? Хадзіла, гуляла па чыстаму полю, падняліся буйныя ветры, запарушылі Івану левае вока, вырасла бяльмо.
- Маць мая, не плач, не рыдай, к сырой зямлі не прыпадай. Буду я ехаць па сялянскай гарэ на сівым кане, за мной будзе бегчы тры хорты: адзін чорны, другі белы, трэці рабы. Первы лізне – слязу злізне, другі лізне – таску злізне, трэці лізне – так з раба Івана бяльмо злізне [9, с. 248].

Ад звіху нагі

Звіх, не будзь ліх.

Не ламай касці,

Не давай пухці.

(малітву «Багародзіцу» трэба згаварыць.) Амін [10, с. 415].

Ад віху

Ехаў цар Давыд на сівым кані па залатым масту. Мост сагнуўся, конь страпянуўся, віх звіхнуўся. Віх, віх, ня будзь ліх, ня муч конскіх касцей. Як цару Бога не зваяваць, так у (імя) касцей віху не бываць па сей дзень, па сей час, на сію мінуту. Амін. (падзмухаць 3 разы).

Замаўляюць на несалёнае масла 3 разы: ранкам, вечарам, ранкам. Мажуць балочую канечнасць зверху ўніз [10, с. 418].

Ад звіху

За сінімі марамі, за божымі славамі там гуляла тры паненкі. Яны не гулялі – сіні камень рубалі, костачкі збіралі. Костачка к костачцы, сустаўчык к сустаўчыку. Як у варатах дзверы пахаджаюць, так каб ножка (ці ручка) на месце ўстала [9, с. 164].

Ад удару

Спачатку малітва Божая. (раней казалі) Прощчы мошчы (зараз гавораць: усе царквя і манастыря) прыступіце, злое ліха (удар ці што іншае, і на якой частцы цела) ад (прозвішча, імя) адніміце. Удару, спадару, расчыніся па грабу, па дубу, па ўсякаму дрэву, па ніцым лозам, па сыпучым пяскам, па крутым берагам. Як у пакойнікаў ва ўсіх не гарыць, не баліць, не падрывае, не падпухае на адходзе месяца, на падпоўні, маладзіку. Слова Ісуса Хрыста, дух Госпада Бога, прашу, прыступіце, памажыце (у каго і на чым) удар адніміце, а яму (імя) усё добрае прынясіце. Ва імя Атца і Сына і Святога Духа. Амін. (перахрысціць 3 разы) [10, с. 433].

Пры пераломе касцей

Сучу свячу, святому Ражаству. Сучу-падсучваю, святыя памажыце. Святы Васілій, стань на помашч рабе Божай (імя). Яркая звызда на вастоку з'явілася і яна помашч праведным давала. Дай Бог рабе (імя) помашч. Вазвясяліся і вазрадуйся, святы свяціцель Панцілей, стань на помашч і ісцалі вялікую балець. Амінь [10, с. 438].

Ад атручэння

Госпадзі Божа, благаславі і памагі. Устану я рана раненька. Памыюся я бела, выйду я на высокую гару, зірну я глянупад ясную зарю. Там стаіць цар-дуб, на тым цару-дубу сядзіць чорны ворын, у таго чорнага ворына дзюба жалезная і косці жалезныя. Прашу я цябе, чорны ворын, выдзірай чэмер з раба Божыга (імя). З буйнай галавы, з румянага ліца, з ряцівага серца, і з касцей, і з жыл, і з ярых вачэй. Амінь [10, с. 440–441].

Ад болю ў спіне

Калі, баліць сярдзіна (спіна), падыходзяць да магутнага дуба і становяцца да яго хворым месцам. Пры гэтым кажуць словы: «Дубок, дапамажы, ты сільны, магутны. Падзяліся са мной сіламі, зрабі, каб і я быў такі» [10, с. 442].

Ад болю ў спіне

Дубняк на дубняк. Перастань болецц спінак! А сустаў на сустаў, штоб спіна перастаў [9, с. 364].

Ад раўматызму

На сінім моры трон стаіць, на тым троне сам Бог сядзіць і Насвентшая Маці Прасвятую Багародзіцу чытала, з (імя) костачак, жылачак, саставачак, раўматызм знімала, быстрае, гострае, калючае, ламучае і свой Святы Дух укладала [10, с. 443].

Ад ангіны

Прачытаць малітву «Отча наш» 3 разы, а потым сказаць такія словы: «На гары Алхімянскай стаіць дуб наліўчаты, пад тым дубам сышліся тры браты: заяц с поля, мясяц з неба, шчука з мора. Сышліся і паелі ад крышчонай рабы Божай (імя) ангіну, боль разрушылі. Тут табе не быць, тут табе не стаць. Выйдзі на сухі ліст, дзеравянны сук. Не я прашу сама, а Маць Божая са святымі ангеламі. Выйдзі, боль, ад рабы Божай (імя) са спіны, з жывата, з пальчыкаў, з сустаўчыкаў, з нагаткоў, з нагаточкаў, з кагаточкаў, з усіх маравых абалочак. Ва імя Атца і Сына і Святога Духа. Амінь» [10, с. 443–444].

СПІС ЛІТАРАТУРЫ

1. Байбурин А.К. Ритуал в традиционной культуре. – Рос. АН, Музей антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера). – СПб., 1993.
2. Барташэвіч Г.А. Магічнае слова: Вопыт даследавання светапогляднай і мастацкай асновы замоў. – Мінск, 1990.
3. Беларуская міфалогія: Энцыклапед. слоўнік / С. Санько і інш.; склад. І. Клімковіч. – Мінск, 2006.
4. Бобровский П.О. Материалы для географии и статистики России. Гродненская губерния. – СПб., 1863. – Ч. 1.
5. Богданович А.Е. Пережитки древнего мирозерцания у белорусов. Этнографический очерк. – Гродно, 1895.
6. Гульні, забавы, ігрышчы / склад. А.Ю. Лозка. – 2-е выд. – Мінск, 1996.
7. Дзіцячы фальклор: зб. фальклор. матэрыялаў / рэдкал.: У.А. Васілевіч (наук. рэд.) і інш. – Мінск, 2006.
8. Жыцця адвечны лад: Беларускія народныя прыкметы і павер'і / уклад., прадм. і пер. У.А. Васілевіча. – Мінск, 1998. – Кн. 2.
9. Замовы / уклад., сістэм. тэкстаў, уступ. арт. і камент. Г.А. Барташэвіч; рэдкал.: А.С. Фядосік (гал. рэд.) і інш. – Мінск, 1992.
10. Замовы / уклад. У.А. Васілевіч, Л.М. Салавей; уступ. арт. Л.М. Салавей. – Мінск, 2009.
11. Запольский М. Чародейство в Северо-западном крае // Этнографическое обозрение. – М., 1890. – № 2. – С. 49–71.
12. Зеленин Д.К. Истолкование пережиточных религиозных обрядов // Советская этнография. – М., 1934. – № 5. – С. 5.
13. Зямля стаіць пасярод свету... Беларускія народныя прыкметы і павер'і / уклад., прадм., пераклад, бібл. У.А. Васілевіча. – Мінск, 1996. – Кн. 1.
14. Зямная дарога ў вырай. Беларускія народныя прыкметы і павер'і / уклад., прадм., пер. і паказ. У.А. Васілевіча. – Мінск, 1999. – Кн. 3.
15. Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы / под общ. ред. С.А. Токарева. – М., 1983.
16. Лобач У.А. Беларуская традыцыйная культура і хрысціянская царква ў 19 – пачатку 20 ст. // Народныя традыцыі і нацыянальная культура: матэрыялы Рэсп. навук.-практ. канф., Мінск, 6–7 снеж. 2001 г.: у 2 кн. / пад рэд. В.С. Цітова. – Мінск, 2003.
17. Логинов К.К. Обряды окказиональные / Vottovaara. Портал людей знания [Электронный ресурс]. – 2005. – Режим доступа: <http://www.vottovaara.ru/karelia/obrad/obrad/okk.html>.
18. Лозка А.Ю. Беларускі народны каляндар. – Мінск, 2002.

19. Лысенко О.В., Островский А.Б. Логические схемы окказиональных обрядов вызывания дождя Белорусского Полесья // Язычество восточных славян: сб. науч. тр. ГМЭ. – Л., 1990.
20. Минько Л.И. Суеверия и приметы. – Минск, 1975.
21. Народная культура Беларуси: Энцикл. даведнік / пад агул. рэд. В.С. Цітова. – Мінск, 2002.
22. Народная медицина: рытуальна-магічная практыка / Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы НАН Беларусі; уклад., прадм. і паказ. Т.В. Валодзінай; навук. рэд. А.С. Ліс. – Мінск, 2007.
23. Никифоровский Н.Я. Простонародные приметы и поверья, суеверные обряды и обычаи. – Витебск, 1897.
24. Ойча наш. Малітоўнік / пад агул. рэд. кс. М. Сапеля. – 2-е выд., выпр. і дап. – М., 2004.
25. Пахаванні. Памінкі. Галашэнні / рэдкал.: А.С. Фядосік (гал. рэд.) [і інш.]; укладанне тэкстаў, уступ. артыкул і камент. У.А. Васілевіча; артыкул, сістэматызацыя і камент. напеваў Т.Б. Варфаламеевай. – Мінск, 1986.
26. Пяткевіч Ч. Рэчыцкае Полессе / уклад., прадм. У.А. Васілевіча. – Мінск, 2004.
27. Романов Е.Р. Белорусский сборник. – Вильна, 1912. – Вып. 8.
28. Сержпутоўскі А.К. Прымі і забавоны беларусаў-палешукоў. – Мінск, 1930.
29. Славянский и балканский фольклор / Этнолингвистическое изучение Полесья. – М., 1995.
30. Славянский и балканский фольклор: Верования. Текст. Ритуал. – М., 1994.
31. Сысоў У.М. Беларуская пахавальная абраднасць. – Мінск, 1995.
32. Толстая С.М. Лягушка, уж и другие животные в обрядах вызывания и останки дождя // Матер. к полесскому этнолингвистическому атласу. Опыт картографирования. СБФ. – М., 1986. – С. 22.
33. Толстой Н.И., Толстая С.М. Заметки по славянскому язычеству: Вызывание дождя в Полесье // Славянский и балканский фольклор: Генезис. Архаика. Традиции. – М., 1978.
34. Толстой Н.И., Толстая С.М. Заметки по славянскому язычеству: Первый гром в Полесье. Защита от града в Полесье // Обряды и обрядовый фольклор. – М., 1982.
35. Фальклорны архіў БДПУ.
36. Фалютыньский К. Народные праздники, увеселения, поверья и суеверные обряды жителей Белоруссии // Вестник Европы. – М., 1828. – № 2. – С. 75–92.
37. Чистов К.В. К классификации обрядов жизненного цикла // Язычество восточных славян. – Л., 1990.
38. Шпилевский П.М. Белоруссия в характеристических описаниях и фантастических ее сказках. – Пантеон. – СПб., 1854.